

VARGA ÁGNES - A ZENE MINT ESZKÖZ A KOGNITÍV KONTROLL FOLYAMATOK FEJLESZTÉSÉBEN

ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, Gyógypedagógiai Program

Témavezető: Dr. Marton Klára és Dr. Jakab Zoltán (ELTE BGGYK)

Gyógypedagógusként, zeneterapeutaként és a gyógypedagógusképzésben tevékenykedő oktatóként egyaránt fókuszot nyert munkámban a zeneterápia alkalmazhatósága azoknak a képességeknek és kompetenciáknak a fejlesztésében, amelyek a bio-pszicho-szociális modell keretrendszerében értelmezett 21. századi ember kiegyensúlyozott, sikeres és harmonikus életéhez fontosak. Így kerültek előtérbe a kognitív kontroll folyamatok, amelyek a célirányos viselkedés szabályozásáért felelősek: lehetővé teszik a célhoz kapcsolódó új információk szelektív kódolását az eltérítő és irreleváns információk figyelmen kívül hagyása mellett, támogatják a memóriában tárolt tartalmak aktuális célnak megfelelő kezelését a releváns reprezentációk aktiválásával és az irrelevánsak elnyomásával, valamint megakadályozzák az irreleváns viselkedéses válaszokat. E folyamatok minősége nagy mértékben hozzájárul az önállóan gondolkodó, kreatív, rugalmas, együttműködésre képes, vállalkozó szellemű személyiség kibontakozásához, így a téma felkeltette a pedagógia kutatási és alkalmazott területének érdeklődését, a gyógypedagógiában pedig a fejlődés-neurológiai rendellenességekhez kapcsolódóan nyert fokozott figyelmet: többek között az autizmus spektrum zavara, a figyelemzavaros hiperaktivitási zavar és a specifikus nyelvfejlődési zavar viszonylatában.

A kognitív kontroll célzott feladatokkal, gyakorlással fejleszthető, amihez a szakirodalmi háttér felismeréseiből kiindulva a zeneterápia újszerű, költségkímélő, széles körben alkalmazható és hatékony eszközrendszerként kínálhat.

Előadásom fókuszában napjainkban zajló doktori kutatásom áll, amelynek céljai:

1. A zeneterápia kognitív kontrollt fejlesztő hatásának igazolása.
2. A kognitív kontroll intenzív fejlesztésére szolgáló zeneterápiás módszertan kidolgozása.

A hazai és nemzetközi szakirodalom vonatkozó részeinek tárgyalásán keresztül bemutatom a téma releváns kutatási előzményeit. Jelentőségéből fakadóan külön kitérek a zenei tevékenységek komplexitására, lehetséges csoportosítására, és hatásmechanizmusára, különös tekintettel a kognitív kontroll folyamatokra. Ezt követően bemutatom a kutatás elméleti háttéréül szolgáló zeneterápiás szemléleti keretet, amelyet elkülöníték a zenepedagógiától. Szintén ismertetem a kognitív pszichológia gyorsan fejlődő nemzetközi szakirodalmának azon aktuális alapvetéseit, amelyekhez kapcsolódva a kutatás hipotézisei és a hozzájuk kapcsolódó mérési eljárások megfogalmazásra kerültek. Külön foglalkozom a kognitív rugalmasság, a monitorozás, a munkamemória frissítés és az interferenciával szembeni ellenállás, valamint a gátlási folyamatok témakörével. Végül ismertetem a kutatás jelenlegi állását: lebonyolítási nehézségeit, első következtetéseit, kihívásait.

A téma hiánypótló a zeneterápia hatékonyságának evidencián alapuló szakmai alátámasztása szempontjából. A módszer tudományos vizsgálatával nemzetközi kutatások foglalkoznak ugyan, de magyar vonatkozású eredmények eddig még nem születtek ebből a nézőpontból (a kisszámú zenével, zenepedagógiával –de nem zeneterápiával- kapcsolatos kutatás nem sorolandó ide). Szintén újszerűséget hordoz magában a rövid, de intenzív terápiás periódus, és a kognitív kontroll fejlesztése, mint zeneterápiás cél – különösen a ritkán vizsgált 18-22 éves életkorú fiatal felnőttek kognitív kontroll

funkcióinak alakíthatósága tekintetében. A kutatás eredményei nem csupán az elméleti tudomány fejlődéséhez járulnak hozzá, hanem elősegítik egy széleskörűen alkalmazható kognitív kontrollt fejlesztő zeneterápiás módszertan megszületését és gyakorlati alkalmazhatóságát, ami a speciális szükségletű populációkra való adaptációt is magában foglalja.

SÁNDOR KATALIN: VIZUÁLIS ALKOTÁS ÉS BEFOGADÁS GYAKORLATAI FELNŐTTEK KÜLÖNBÖZŐ CSOPORTJAIBAN

ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Nevelélmélet Program

Témavezető: Illés Anikó PhD habilitált egyetemi docens, MOME Elméleti Intézet

Az alkotáshoz, a Széphez való jog mindenkit megillet, de hogyan értelmezhető ez speciális szükségletű embereknél? A kreativitás megélése, mindenki demokratikus joga. A vizuális alkotás és a befogadás különböző gyakorlata térben és időben egy emberöltő során, változatos kulturális és társadalmi környezetekben az - életkor előrehaladtával - sokszínű képet mutat (Lubart és Sternberg 1998 in Bodóczky, 2012). Milyen eredményre vezet a művészeti tevékenység lehetősége, különös tekintettel a súlyosan, halmozottan fogyatékos felnőttekre? A gyermekkoron túl náluk fellelhető-e elegendő belső motiváció, érdeklődés és elköteleződés vizuális alkotások létrehozásában, mely hatására a kutatás fókuszában álló személyek fejlődni képesek, egész személyiségüket mozgósítják, összességében ezzel életminőségüket javítják?

Magyarországon és nemzetközi szinten is keveset kutatott téma a súlyosan, halmozottan fogyatékos felnőttek alkotói és befogadói folyamatainak feltárása. Kutatási előzményként Sándor Éva (képzőművészet), Georgina Kleege (képzőművészet), Tiszai Luca (zene) munkásságát emelném ki, még ha fókuszcsoportunk eltérő is, mivel hasonló célokat tűztünk magunk elé.

Az alkotók kommunikálnak műveikkel, ezzel közelebb kerülnek az alkotásaik befogadóihoz – célközönség, azaz interakcióba lépnek egymással. Vajon fel lehet-e tárni, hogy kreatív gondolkodás és alkotás - amelyek kognitív és affektív folyamatok egyben - miként befolyásolják az életminőséget, egészséget, társadalmi létet? E kérdésekre való válaszok keresésénél egyik lehetséges irányadó a narratív pszichológia keretrendszere, azon belül Bruner által a nyelvészettől kölcsönzött nyelvi eszközök (tér- idő- és személyi kontextuális viszonyok), mivel elősegítik a művészet befogadásának kontextus általi meghatározását (Illés, 2013).

Az empirikus munkám alapja az a rajz és festmény gyűjtemény, amely anyaga magas támogatási szükségletű felnőtt alkotóktól származik. Feltáró, leíró jellegű kutatásomban főként kvalitatív módszerek segítségével tervezem témám kibontását. Izgalmas lehetőséget látok mind az alkotók, mind

a befogadók szóbeli kikérdezésében, gondolkodásmódjuk megismerésében, a gyűjtött dokumentumok meghatározott kategóriák szerinti elemzésében.

BARTHEL BETTY: AZ ALAPOZÓ TERÁPIA ALAPÍTVÁNYNÁL JELENTKEZŐK ANAMNESZTIKUS ADATAINAK ELEMZÉSE ÁLTALÁNOS SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Szegedi Tudományegyetem Doktori Iskola

Mentor: Dr. Molnár Éva

Előzmények: az Alapozó Terápia (AT) tapasztalati úton kifejlesztett, a fiziológias mozgásfejlődési mérföldköveket alapul vevő és az e téren mutatkozó elmaradásokat korrigáló eljárás, mely a beszámolók, esettanulmányok alapján különféle részképesség zavarok, megkésett pszichomotoros fejlődés esetén alkalmazható hatásosan. Az AT Alapítványnál jelentkezők egy részletes anamnézis-feltáráson és állapotfelmérésen vesznek részt. A nemzetközi szakirodalomban a DCD (developmental coordination disorder) vonatkozásában számos kutatásról számolnak be, melyek hasonló részterületeket érintenek.

Célkitűzés: Az AT Alapítványnál fellelhető adatok részletes elemzése, egybevetése a nemzetközi szinten publikált eredményekkel. A jelenlegi munka fókuszában, a szakirodalomban, publikációkban fellelhető adatok rendszerezése, értelmezése áll az alábbi kulcsfogalmak mentén:

- panaszok, tünetek: figyelemzavar, hiperaktivitás, diszlexia, diszgráfia, pszichomotoros éretlenség
- pre-, peri-, és posztnatális események, hatások, melyek befolyásolhatják a fejlődés menetét.

Eredmények: az eddigi munka alapján a következő területeket határoztuk meg, melyek a saját adatbázis elemzésében megjeleníthetők: a családi háttér vonatkozásában a család szerkezete, a szülők iskolai végzettsége, testvérek száma, testvérsorban elfoglalt hely. A terhesség időszakára vonatkozóan a gestációs idő, HR-összeférhetetlenség, anyai kedélyállapot. A szülés körüli események kapcsán az APGAR-érték, a szülés lefolyása (elhúzódó-hirtelen), művi beavatkozások (vákuum, fogó, császármetszés). A gyermek korai fejlődésében a beszédfejlődés időbelisége és néhány minőségi jellemzője. Kisgyermekkorai fül-orr-gégészeti panaszok, különös tekintettel a középfülgyulladásra. A gyermek személyiségének jellemzői közül a nyitottság-zárkózottság, alkalmazkodási képesség / hajlandóság, érdeklődés, szorgalom, megfelelni akarás, feladattudat, tanulási motiváció, jellemző viselkedésminták, kudarctűrő képesség, TV-nézési szokások).

Következtetés: a különféle részképesség-zavarok, fejlődésbeli egyenetlenségek (DCD) hátterében részben azonos, részben eltérő okok, kiváltó tényezők figyelhetők meg. Eltérő hatással vannak a hétköznapi boldogulásra, eltérően vannak különféle környezeti tényezőkkel kölcsönhatásban, különféleképpen hatnak a szociális kapcsolatokra, tehát különféle támogatást is igényelnek a környezet részéről. Ezért a prediktív tényezők feltárása, pontosítása rendkívül fontos nem csak a gyermek minél korábbi megsegítése, hanem a család megfelelő támogatása vonatkozásában is (tanácsadás a rendhagyó nevelési helyzetek kapcsán).